

Fråga om en person bedrivit näringsverksamhet och haft väsentligt inflytande i verksamheten i den mening som avses i 34 § lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Lagrum:

34 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Akademikernas erkända arbetslöshetskassa avslog i beslut den 11 maj 2011 G.M.P:s ansökan om arbetslöshetsersättning fr.o.m. den 25 april 2011. I omprövningsbeslut den 30 maj 2011 vidhöll kassan sitt tidigare beslut. Som skäl anförde kassan att G.M.P. var att anse som företagare i den mening som avses i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF). G.M.P. hade tillsammans med sin make startat företaget Parment Psykologi AB och där haft ett väsentligt inflytande i företaget eftersom hon var delägare, styrelsesuppleant och verksam i företaget sedan den 19 april 2011.

G.M.P. överklagade kassans omprövningsbeslut hos förvaltningsrätten. Hon anförde bl.a. följande. Hennes inflytande i företaget så här långt begränsas till att hon tackat ja till att fungera som suppleant utifrån att hon känner stort förtroende för styrelsens omdöme och kunskap. Det är i övrigt ”majoritetens diktatur” som gäller i företaget där hennes man äger 51 procent av aktierna, är ensam styrelseledamot och firmatecknare. Med sina 49 procent av aktierna i företaget är hon ohjälplig evig minoritet. Maken har, till skillnad från henne, dessutom en specialiserad kompetensnivå (vilket utgör en stor del av affärsidén inom företaget) och står för mer än 99 procent av omsättningen i företaget.

Kassan, som omprövat ärendet utan att ändra ståndpunkt, anförde bl.a. följande. Det är ostridigt att G.M.P., som är psykolog, tillsammans med sin make äger företaget Parment Psykologi AB, ett företag som ska bedriva bl.a. psykologisk behandling och psykoterapi. Hon äger 49 procent av aktierna i företaget och hon innehar uppdrag som styrelsesuppleant i företaget. Firman tecknas av styrelsen. Som framgår av hennes egna uppgifter i ärendet och även av hennes kassakortsdeklarationer har hon under veckorna 16–20 år 2011 utfört arbete i företaget. Det förhållandet att G.M.P. äger en betydande del av aktierna i företaget samt det faktum att hon även är styrelsesuppleant i företaget och därmed har en formell möjlighet att teckna firman medför att hon får anses ha möjlighet att utöva ett väsentligt inflytande i aktiebolaget (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom den 26 juni 2007 i mål nr 2281-06). Kassan har vid denna bedömning även beaktat det förhållandet att det är fråga om ett s.k. fåmansföretag och att företaget ska ägna sig åt sådan verksamhet som förefaller överensstämma med G.M.P:s utbildning och yrkesbakgrund.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2011-11-21, ordförande Gefvert)

yttrade: Fråga i målet är om G.M.P. är att anse som företagare enligt 34 §

ALF. Hon äger 49 procent av aktierna och är också styrelsesuppleant i Parment Psykolog AB. Hon är verksam i företaget och äger i sammanhanget relevant utbildning. Det är fråga om ett fåmansföretag, ägt av man och hustru. Detta sammantaget måste innebära att G.M.P. haft möjlighet att utöva ett väsentligt inflytande i företaget och hon ska därmed också anses som företagare i arbetslöshetsförsäkringens mening. Överklagandet ska därför avslås. – Förvaltningsrätten avslår G.M.P:s överklagande. Arbetslöshetskassans beslut står därmed fast.

G.M.P. överklagade förvaltningsrättens dom hos kammarrätten och yrkade bifall till sin hos förvaltningsrätten förda talan. Hon anförde bl.a. följande. Hon var inte företagare vid den aktuella tidsperioden eftersom hon inte hade väsentligt inflytande över företaget. Hon var varken majoritetsägare eller styrelsemedlem utan enbart styrelsesuppleant. Hon var inte heller firmatecknare eller VD. Hennes bidrag till företagets ekonomiska omsättning har endast varit marginellt och hon har heller inte utövat väsentligt inflytande i kraft av sin utbildning eller kompetens.

Arbetslöshetskassan ansåg att överklagandet skulle avslås.

Kammarrätten i Stockholm (2013-10-04, Fries, Kramer, Berlin, referent)
yttrade: Enligt 34 § ALF avses med företagare fysisk person som bedriver sådan näringsverksamhet som avses i 13 kap. 1 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229), och som han eller hon personligen utfört arbete i och har ett väsentligt inflytande över. – I förarbetena till den nu gällande lydelsen av 34 § ALF anges att regeringen inte avsett att ändra på den sakliga bedömningen om vad som avses med väsentligt inflytande. Vidare framgår bl.a. att med väsentligt inflytande avses att den sökande har ett inflytande på verksamheten som varit så starkt att det ekonomiska utfallet till stor del berott på dennes kompetens samt de åtgärder och ställningstaganden som han eller hon har gjort i verksamheten. För att avgöra om så har varit fallet måste en sammanvägning av samtliga relevanta omständigheter göras i varje enskilt ärende (se prop. 2009/10:120 s. 77 f. och s. 115, jfr prop. 1992/93:150 bilaga 8 s. 65). – I förarbetena till förutvarande lagstiftning anges bl.a. följande. Enligt utskottets mening bör inte bara den som genom sin kompetens, sina åtgärder och sina ställningstaganden till stor del avgjort det ekonomiska utfallet anses ha väsentligt inflytande över verksamheten. Även en person som, utan att ha haft ett inflytande av det angivna slaget, i kraft av sitt ägande har haft möjlighet att fatta för verksamheten avgörande beslut bör anses som företagare. En majoritetsägare som deltagit i verksamheten ska således omfattas av företagarbegreppet. Även en delägare, som visserligen inte ensam genom sitt delägarskap kan bestämma över företaget, men som genom att vara ensam firmatecknare, eller som är både firmatecknare och styrelsemedlem, eller som är verkställande direktör bör enligt utskottets mening kunna anses som företagare (se Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU20 s. 13). – Kammarrätten gör följande bedömning. – I målet är det ostridigt att G.M.P. vid tidpunkten för ansökan om arbetslöshetsersättning var delägare i Parment Psykologi

AB. Hon har vidare personligen utfört arbete i bolaget även om det endast varit fråga om enstaka timmar. Frågan är då om G.M.P. har haft ett väsentligt inflytande över företaget. – G.M.P. ägde 49 procent av aktierna i bolaget. Resterande 51 procent av aktierna ägdes av hennes make. Maken var ensam ordinarie styrelseledamot och G.M.P. var ensam styrelsesuppleant till honom. Mot bakgrund av dessa omständigheter finner kammarrätten att G.M.P. har haft ett väsentligt inflytande över bolaget och att hon därför ska betraktas som företagare. Akademikernas erkända arbetslöshetskassa har således haft fog för sitt beslut att neka henne arbetslöshetsersättning från och med den 25 april 2011. Mot bakgrund av ovanstående ska överklagandet avslås. – Kammarrätten avslår överklagandet.

G.M.P. fullföljde sin talan hos Högsta förvaltningsdomstolen. Hon anförde bl.a. följande. Vid tiden för ansökningsomgången om arbetslöshetsersättning ägde hon en minoritetspost av aktierna och hade inte de specialistkunskaper som bolaget marknadsförde. Hon var styrelsesuppleant och har inte vid något tillfälle trätt in i den ordinarie ledamotens ställe.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. att G.M.P. ägde 49 procent av aktierna i bolaget och som ensam styrelsesuppleant var behörig att vid ordinarie styrelseledamots bortovaro företräda bolaget och teckna dess firma. Med beaktande av dessa omständigheter anser IAF att G.M.P. har haft ett väsentligt inflytande över bolaget och att hon därmed ska anses som företagare.

Högsta förvaltningsdomstolen (2014-10-29, Melin, Sandström, Nord, Silfverberg, Rynning) yttrade:

Skälen för avgörandet

Vad målet gäller

Av utredningen i målet framgår att G.M.P. vid tidpunkten för ansökan om arbetslöshetsersättning utfört arbete i Parment Psykologi AB samt att hon ägt 49 procent av aktierna i bolaget och varit styrelsesuppleant. I 34 § ALF anges att med företagare avses fysisk person som bedriver sådan näringsverksamhet som avses i 13 kap. 1 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och som han eller hon personligen utför arbete i och har ett väsentligt inflytande över.

Den fråga som Högsta förvaltningsdomstolen först har att ta ställning till är om 34 § ALF är tillämplig på näringsverksamhet som en fysisk person bedriver indirekt genom aktiebolag. Om indirekt bedriven verksamhet omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde uppkommer frågan vad som avses med att ha ett väsentligt inflytande över verksamheten.

Indirekt bedriven näringsverksamhet

Den tidigare lagen om arbetslöshetsförsäkring (SFS 1973:370) innehöll ursprungligen ingen definition av begreppet företagare. I förarbetena hade dock departementschefen uppmärksammat problemen med bolag där den anställda eller hans familj ägde huvuddelen av aktierna. Enligt departementschefen skulle de regler som lades fram i fråga om företagare normalt tillämpas också på innehavare av sådana bolag (prop. 1973:56 s. 188).

En definition av begreppet företagare infördes 1993. Syftet var att slå fast att endast den som ägde någon del av en näringsverksamhet som han eller hon aktivt deltog i och som han eller hon dessutom hade ett väsentligt inflytande över borde betraktas som företagare (prop. 1992/93:150, Bilaga 8 s. 65). Vid behandlingen av propositionen i riksdagen ansåg arbetsmarknadsutskottet att en justering behövde göras i den föreslagna lagtexten för att markera att även den som indirekt genom sitt aktieinnehav ägde eller var delägare i näringsverksamheten skulle omfattas (1992/93:AU20 s. 14). Den lagtext som infördes i 4 § i 1973 års lag fick därmed följande lydelse: ”[S]om företagare enligt denna lag anses den som äger eller är delägare – direkt eller indirekt – i näringsverksamhet som han är personligt verksam i och som han har ett väsentligt inflytande över”.

Bestämmelsen överfördes med endast smärre språkliga justeringar till 34 § i 1997 års lag om arbetslöshetsförsäkring.

Den nuvarande definitionen av företagare tillkom genom lagstiftning som trädde i kraft 2010. Definitionen har nu kopplats till det skatterättsliga begreppet näringsverksamhet samtidigt som kravet på ägande, direkt eller indirekt, har tagits bort som ett kriterium vid bedömningen av om någon ska anses som företagare. Denna utformning av lagtexten kan tala för att företagardefinitionen inte längre omfattar näringsverksamhet som sökanden bedriver indirekt genom ett aktiebolag eller en annan juridisk person. Lagtextens lydelse bör dock inte tolkas isolerad för sig utan bör ses i sitt rättsliga sammanhang. Följande reglering är då av intresse.

I 34 § ALF uppställs också krav på att sökanden ska ha ett väsentligt inflytande över verksamheten för att betraktas som företagare. Detta krav får betydelse endast om flera personer är delaktiga i verksamheten, vilket främst förekommer när denna bedrivs genom en juridisk person. Av 34 a § framgår vidare att när företagandet utgörs av medlemskap i en ekonomisk förening och medlemskapet i föreningen upphört ska företagaren även därefter betraktas som företagare om denne fortsätter att ha ett väsentligt inflytande över verksamheten. Det är tydligt att denna bestämmelse förutsätter att verksamheten kan bedrivas indirekt genom en juridisk person. I samma riktning pekar bestämmelsen i 34 c §. Där anges att vid bedömningen av om en sökande ska anses vara företagare enligt 34 § ska arbete av ideell karaktär i verksamheten inte anses utgöra personligen utfört arbete. Enligt uttalande i förarbetena klargör bestämmelsen att arbetsinsatser som en medlem utför i en kooperativ

ekonomisk förening eller i en bostadsrättsförening inte medför att medlemmen blir att betrakta som företagare (prop. 2009/10:120 s. 116).

Enligt 35 § ALF ska en företagare som upphör att bedriva näringsverksamhet anses vara arbetslös så snart det inte vidtas några åtgärder i näringsverksamheten. I förarbetena uttalas att för den företagare som bedriver verksamhet genom flera företagsformer krävs att verksamheten i samtliga näringsverksamheter upphör för att sökanden ska få ersättning (a. prop. s. 116).

Kravet i 34 § ALF att en företagare ska vara en fysisk person som bedriver näringsverksamhet får, med beaktande av bestämmelsens rättsliga sammanhang, anses omfatta även verksamhet som bedrivs indirekt i ett aktiebolag. En sådan tolkning har också stöd av uttalanden i förarbetena.

Fråga uppkommer därmed om vad som avses i 34 § ALF med att en fysisk person ska ha väsentligt inflytande över näringsverksamheten.

Väsentligt inflytande

I förarbetena anför regeringen att med väsentligt inflytande avses att sökanden har ett inflytande över verksamheten som varit så starkt att det ekonomiska utfallet till stor del berott på dennes kompetens samt de åtgärder och ställningstaganden som han eller hon har gjort i verksamheten. För att avgöra om så varit fallet måste en sammanvägning av samtliga relevanta omständigheter göras i varje enskilt ärende (prop. 2009/10:120 s. 77 f.).

I samband med att företagardefinitionen infördes 1993 uttalade arbetsmarknadsutskottet att som företagare borde kunna anses även en delägare som är ensam firmatecknare eller både firmatecknare och styrelseledamot eller verkställande direktör (1992/93:AU20 s. 13). Detta uttalande bör enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening fortfarande tillmätas betydelse. Även om sökanden inte har sådan formell ställning i företaget kan ägarandelen eller andra omständigheter leda till att sökanden ska anses ha ett väsentligt inflytande i företaget.

Bedömning av omständigheterna i målet

G.M.P. har genom sin psykologutbildning och yrkeserfarenhet kompetens inom verksamhetsområdet för Parment Psykologi AB samt har utfört visst arbete i bolaget. Hon har ägt 49 procent av aktierna i bolaget och varit suppleant för den ende styrelseledamoten (hennes make). Därtill kommer att det inte har funnits några utomstående ägare i bolaget utan alla aktier har ägts av makarna.

Vid en sammanvägning av de anförda omständigheterna finner Högsta förvaltningsdomstolen att G.M.P. får anses ha haft ett väsentligt inflytande över verksamheten i den mening som avses i 34 § ALF och att

hon därför ska betraktas som företagare. Överklagandet ska därmed avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

Mål nr 6679-13, föredragande Ulla Perttu

Litteratur: prop. 1973:56 s. 188; prop. 1992/93:150, Bilaga 8 s. 65; Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1992/93:AU20 s. 14; prop. 2009/10:120 s. 116.